

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง แนวทางการสร้างองค์ความรู้ ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ

จัดทำโดย นายจาริก ณรงค์ฤทธิ์เดโช

ตำแหน่ง นักวิชาการศูนย์เยาวชนชำนาญการ
รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารมหานครระดับต้นรุ่นที่ ๒๐
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗

บทสรุปผู้บริหาร

ศิลปกรรมไทยโบราณ ช่างสิบหมู่ มีลักษณะพิเศษเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทยที่แตกต่างไปจากศิลปะของชนชาติอื่นๆ อาทิเช่น วิจิตรศิลป์ โดยเฉพาะงานจิตรกรรม ที่ปรากฏอยู่ตามผนังโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ หรืองานในสมุดข่อย และภาพพระภุชงค์ก็ตาม งานช่างเขียนของไทยนี้มีรูปแบบเนื้อหา กรรมวิธีในการเขียน มีลักษณะเฉพาะที่สืบทอดกันมา จากชั่วชีวิตของครู ต่อไปยังลูกศิษย์คนแล้วคนเล่า เป็นเวลานานร้อยๆปี เช่น

หมู่ช่างปั้น หมู่ช่างที่ ๔ ของไทย ได้แก่การก่อสร้างวัด โบสถ์ วิหาร สถูป เจดีย์ ล้วนตกแต่งด้วยลวดลายต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในด้านประวัติศาสตร์ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร เป็นต้น

หมู่ช่างหุ่น หมู่ช่างที่ ๓ นั้น ประกอบด้วย ช่างไม้ ช่างไม้สูง ช่างเลื่อย ช่างปากไม้ งานช่างหุ่น หมายถึง การขึ้นหุ่นเป็นองค์ หรือโครงสร้างต่างๆ เช่น องค์พระ ตึกตา เป็นต้น

หมู่ช่างรัก หมู่ช่างที่ ๖ ทำจากยางต้นรัก ใช้ทำเครื่องเงิน และทารองพื้นประตูลูกต่าง ก่อนปิดทองเป็นลวดลาย

หมู่ช่างบุ หมู่ช่างที่ ๗ เป็นช่างที่ทำเกี่ยวกับโลหะ โดยนำมาตีให้เข้ารูป ทำเป็นภาชนะ ชันน้ำ ชันลงหิน ทำด้วยโลหะทองเหลืองผสมกับหินนั่นเอง

การศึกษาศิลปกรรมไทยโบราณ ช่างสิบหมู่ของไทย ย้อนขึ้นไปในอดีตนั้น นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นเรื่องที่ยาก เพราะไม่มีการจดบันทึกแน่นอน ไม่มีระบบการเรียน การสอนอย่างเป็นระบบ แต่เป็นการถ่ายทอดสืบทอดกันมา ฝึกฝนกันในกลุ่มช่าง เรียกว่า “วิชาช่าง” เป็นวิชาชีพเฉพาะตน ไม่นิยมเผยแพร่ให้กับบุคคลอื่น จำต้องสงวนไว้เพื่อเป็นวิชาชีพของตัวเองไม่ให้มีคู่แข่งมากนัก เพราะจะกระทบกระเทือน การทำมาหาเลี้ยงชีพของตัวเองและครอบครัว

อย่างไรก็ตาม การศึกษา ค้นคว้า เรียบเรียง แนวทางการสร้างองค์ความรู้ช่างสิบหมู่ศิลปกรรมไทยโบราณ ทำในระยะเวลาจำกัด จึงศึกษาได้เพียงพื้นฐานหลักๆ มิได้ครอบคลุมถึงรายละเอียดอย่างลึกซึ้งเท่าที่ควร แต่รายงานการศึกษาครั้งนี้ ก็เปรียบเสมือนแสงเทียนแรก ในการจุดประกายให้ผู้เห็นคุณค่า ได้สืบทอดเจตนารมณ์ ในการศึกษา ค้นคว้า เผยแพร่ และร่วมกันอนุรักษ์สืบต่อไป

๑. ชื่อเรื่อง   แนวทางการสร้างองค์ความรู้ ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ

๒. หลักการและเหตุผล

ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ๑๒ ปี ระยะที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๕๖ – ๒๕๕๙) ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็นมหานครแห่งคุณภาพชีวิตที่ดี และมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Providing Good Quality of Life in Cultural Mega – City) ทำให้ศูนย์เยาวชนชนทุ่งครุ กลุ่มงานพัฒนาศูนย์เยาวชน ๑ กองนั้นหนา การ สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ได้ตระหนักถึง ศิลปกรรมไทยโบราณ แต่การศึกษา ค้นคว้า ถึงประวัติ เทคนิค วิธีทำ หรือแม้กระทั่งการจัดหา วัสดุ อุปกรณ์ เป็นเรื่องค่อนข้างยาก มีข้อมูลน้อยมาก เพราะการเรียนวิชาช่าง หรืองานสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ การถ่ายทอดฝีมือให้กับบุคคลอื่นนั้น ในอดีตไม่มีการจดบันทึกข้อมูลไว้ เป็นแบบแผน เป็นหลักฐาน วิชา ไว้อย่างชัดเจนแน่นอน แต่ส่วนมากเป็นการถ่ายทอด ด้วยวาจาหรือ สอนให้ทำ ลงมือปฏิบัติจริง เป็นการภายในครอบครัว หรือเฉพาะคนสนิท ใกล้ชิดเครือญาติ โดยจะสอน ให้ลองฝึกหัดทำ ฝึกหัดงาน จนเกิดความชำนาญ มีทักษะขั้นสูง สามารถสร้างผลงานได้สมบูรณ์แบบ จน เป็นช่างชำนาญงาน ในที่สุด มักไม่ยอมเผยแพร่ให้กับบุคคลอื่นทั่วไป จะเลือกถ่ายทอดเฉพาะบุคคลใน ครอบครัว หรือคนใกล้ชิดสนิทชิดเชื้อเท่านั้น เพราะเกรงว่า อาจจะมีคนเข้ามาแย่งหรือทำงานแข่งขันให้ ตัวเองเสียผลประโยชน์ หรือเสียรายได้ในการทำมาหากินได้ จึงเกิดความหวงแหน ปิดบังในวิชาชีพช่าง ของตน

ส่วนงาน “ช่างสิบหมู่” ก็เช่นเดียวกัน เป็นเรื่องที่ถูกทอดทิ้งมานานในสังคมไทย ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานไม่ว่าจะเป็น เทคนิค วิธีทำ หรือประวัติตัวช่างศิลปินเอง ทำให้เรื่องราวทุกอย่างค่อยๆ ลอยหายไปมากที่สุด หรืออาจจะเหลือเพียงบางส่วนที่ทำให้เราได้รู้จัก และนำไปศึกษาค้นคว้า หาข้อเท็จจริงต่อไป แต่ก็ไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ถูกต้องเท่าที่ควร และประวัติของ “ช่างสิบหมู่” เอง ก็ไม่ปรากฏเป็นหลักฐานชัดเจนเท่าใดนัก ว่าแท้จริงประกอบด้วย งานช่างอะไรบ้าง มีกี่หมู่ กี่เหล่าที่แน่นอน แต่ในขณะปัจจุบันนี้ งาน “ช่างสิบหมู่” ได้มารวมกันอยู่ในแผนกของกรมศิลปากร มีหน้าที่ในการก่อสร้าง และทำงานช่างทุกประเภท เช่น สร้างพระเมรุ สร้างวัด สร้างสิ่งต่างๆอีกมากมาย ในเชิงงานวิจิตรศิลป์ ซึ่งแต่เดิม “ช่างสิบหมู่” มีอยู่เพียง ๑๐ หมู่เท่านั้น แต่ต่อมาทางศิลปากรได้ขยายออกไปถึง ๒๙ แผนก เพื่อรองรับบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ดังนี้

๑. แผนกช่างเลื้อย
๒. แผนกช่างต่อ
๓. แผนกช่างตอกไม้เพลิง
๔. แผนกช่างไม้สำเภา
๕. แผนกช่างปั้น
๖. แผนกช่างสนะ (จีน)
๗. แผนกช่างสนะ (ไทย)
๘. แผนกช่างขุนพราหมณ์เทศ
๙. แผนกช่างรัก
๑๐. แผนกช่างบุก
๑๑. แผนกช่างปากไม้

๑๒. แพนกช่างเรือ
๑๓. แพนกช่างฉลุ
๑๔. แพนกช่างเขียน
๑๕. แพนกช่างแกะ
๑๖. แพนกช่างสลัก
๑๗. แพนกช่างกลึง
๑๘. แพนกช่างหล่อ
๑๙. แพนกช่างปั้น
๒๐. แพนกช่างหุ่น
๒๑. แพนกช่างบุ
๒๒. แพนกช่างปูน
๒๓. แพนกช่างหุงกระจก
๒๔. แพนกช่างประดับกระจก
๒๕. แพนกช่างหยก
๒๖. แพนกช่างชาดสีสุก
๒๗. แพนกช่างตีบุก
๒๘. แพนกช่างต่อกำปั้น
๒๙. แพนกช่างทอง

ในอดีตนั้นเท่าที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนได้บันทึกไว้ว่า พระองค์เจ้าประดิษฐกรการ ทรงพระนิพนธ์ถึง “ช่างสิบหมู่” ไว้ดังนี้

๑. หมูช่างเขียน ประกอบด้วย ช่างเขียน ช่างปิดทอง
๒. หมูช่างแกะ มีทั้งช่างแกะตรา แกะลาย ช่างแกะพระ หรือช่างแกะภาพ
๓. หมูช่างหุ่น มีช่างไม้ ช่างไม้สูง ช่างเลื่อย ช่างบากไม้
๔. หมูช่างปั้น มีช่างขี้ผึ้ง ช่างขึ้นรูป
๕. หมูช่างปูน มีช่างปั้น ช่างปูนก่อ ช่างปูนลาย ช่างปั้นปูน
๖. หมูช่างรัก มีช่างลงรัก ช่างปิดทอง ช่างประดับกระจก ช่างมุก
๗. หมูช่างบุ เป็นช่างเดียว
๘. หมูช่างกลึง มีช่างไม้
๙. หมูช่างสลัก มีช่างฉลุ ช่างกระดาษ ช่างหยวก ช่างเครื่องสด
๑๐. หมูช่างหล่อ เช่น ช่างหุ่นดิน ช่างขี้ผึ้ง ช่างผสมโลหะ

และถ้าเราสืบสาวลงไปให้ลึกๆแล้ว เราอาจสันนิษฐานได้ว่า คำว่า “สิบหมู่” อาจจะเป็นคำโบราณ ตามหลักฐานสังเกตได้ว่า หนังสือเก่าโบราณบันทึกไว้ว่า “สิบปหมู่” คำว่า “สิบปะ” เป็นภาษาสันสกฤต มิได้แปลว่า “สิบ” แต่แปลว่า “ศิลปะ” ด้วยประการนี้ “สิบปหมู่” น่าจะแปลว่า “หมวด” หรือ “หมู่ศิลปะ” ซึ่งจะมีที่ประเภทก็ได้ ไม่จำกัดจำนวน ส่วนมากภายหลังกลับเข้าใจเลื่อนๆ ไปว่าเป็นสิบหมู่ จึงเกิดความจำเป็น ต้องจัดให้ครบสิบหมู่ให้ได้

บทบาทของกรุงเทพมหานคร ในฐานะกำกับดูแลหน่วยงานของสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว ซึ่งกำกับดูแล ส่วนราชการ กองวัฒนธรรม หอศิลป์กรุงเทพมหานคร และกอง นันทนาการ ซึ่งดูแลศูนย์เยาวชนอีก ๓๗ แห่ง ที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับกิจกรรม ชั้นพื้นฐาน ๘ ด้าน ๑ ในนั้นคือ กิจกรรม ด้านศิลปะ ดังนั้นศูนย์เยาวชนทุ่งครุ กลุ่มงานพัฒนาศูนย์ เยาวชน ๑ จึงเห็นความสำคัญอย่างยิ่ง ในการสร้างแนวทาง การสร้างองค์ความรู้ วิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ ให้คงอยู่และเผยแพร่สืบต่อไป

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อยกระดับ “วิชาช่างสิบหมู่” ศิลปกรรมไทยโบราณ ให้เป็นวัฒนธรรมไทย ที่ทรงคุณค่าควรแก่การรักษาไว้

๓.๒ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ พร้อมถ่ายทอดวิชา “ช่างสิบหมู่” ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอด ต่อไป

๓.๓ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้ ความเข้าใจ ในวิชา ช่างสิบหมู่ เพิ่มมากขึ้น

๔. เป้าหมาย

เด็ก เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุ และคนพิการทั่วไป ที่สนใจ และมีใจรักงานทางด้าน ศิลปกรรม

ผลผลิต ศูนย์เยาวชนทุ่งครุ สามารถจัดทำแนวทางสร้างองค์ความรู้ ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ เพื่อศึกษาค้นคว้าได้ จำนวน ๑ ชุด

ผลลัพธ์ ผู้ศึกษา สามารถเข้าใจถึง วิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ อย่างชัดเจน ทราบถึงประวัติ ความเป็นมา รวมถึงขั้นตอนการทำงาน และสามารถลงมือปฏิบัติงานได้จริง และสามารถเผยแพร่ให้กับบุคคลอื่น ที่สนใจได้

๕. ปัจจัยความสำเร็จ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการสร้างแนวทาง องค์ความรู้ ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรม ไทยโบราณ แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายใน คือ ตัวแปรที่อยู่ในระบบงานศูนย์เยาวชน ในส่วนของ ผู้บังคับบัญชาและ ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กัน ในการจัดทำรายวิชาการสอน ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทย โบราณ

๕.๑ ความพร้อมขององค์กร ผลการวิเคราะห์ SWOT ของ สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว ดังนี้

<p style="text-align: center;"><u>จุดแข็ง (Strengths)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -ผู้บริหาร ให้ความสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรม อย่างมีวิสัยทัศน์ -ความพร้อมในข้อมูลแนวทางการสร้างองค์ความรู้ วิชา ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ -เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูล วิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ -มีข้าราชการผู้รับผิดชอบด้านส่งเสริมการเรียนรู้ 	<p style="text-align: center;"><u>จุดอ่อน (Weaknesses)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -ขาดการประชาสัมพันธ์ -ขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร -ขาดการจัดระบบองค์ความรู้ (KM) ที่เป็นรูปธรรม
<p style="text-align: center;"><u>โอกาส (Opportunities)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -ตรงกับนโยบาย ผู้บริหารกรุงเทพมหานคร -ศูนย์เยาวชนทุกแห่งให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี -นโยบายผู้บริหาร -มีสถานศึกษา (โรงเรียนในสังกัด กรุงเทพมหานคร) ที่มีอาจารย์สอนศิลปะ เป็นเครือข่าย พร้อมให้คำแนะนำ ปรีกษา ในการดำเนินงาน ด้านวิชาการ 	<p style="text-align: center;"><u>อุปสรรค (Threats)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป ไม่สนใจในศิลปกรรมไทยโบราณ -เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป ขาดความรัก ความหวงแหน และไม่เห็นคุณค่า ไม่นูรักษ์ศิลปกรรมไทยโบราณ -ขาดการจัดระบบ การเรียน การสอนวิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ ในสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า ศูนย์เยาวชนในสังกัดกรุงเทพมหานคร มีจุดแข็งและโอกาสที่จะสามารถร่วมกันเผยแพร่ อนุรักษ์ และถ่ายทอดวิชาช่างสิบหมู่ สู่สายตาบุคคลภายนอกได้ เป็นที่ประจักษ์ให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายได้อย่างสำเร็จ โดยสอดคล้องกับเป้าประสงค์ ที่จะช่วยให้ เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป สามารถเรียนรู้ได้

๕.๒.๑ จัดเตรียมความพร้อมให้แก่เจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องในด้านความรู้ ทักษะ วิธีการทำ เทคนิคต่างๆ ให้ความรู้ รายละเอียด เป้าหมายของ แนวทางการสร้างองค์ความรู้ ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ และขบวนการจัดการเรียนการสอน

๕.๒.๒ เจ้าหน้าที่ผู้สอนนำไปถ่ายทอดแก่ผู้เรียน และสามารถประยุกต์ใช้ อุปกรณ์ ตลอดจน วัสดุ เอื้อต่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

๕.๒.๓ เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้อง ปฏิบัติงานอย่างจริงจัง มีศรัทธา และแรงจูงใจ มีความรัก ความทุ่มเท ในผลสำเร็จของงาน

๕.๓ ความพร้อมของผู้บริหาร

ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมไทยโบราณ มีความสามารถในการวางแผน กำหนด กลยุทธ์ และยุทธศาสตร์ ในการแนวทางการสร้างองค์ความรู้ ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ

๕.๔ นโยบายการบริหาร

๕.๔.๑ ผู้บริหารมีความชัดเจน เข้าใจถึงคุณค่าศิลปวัฒนธรรมไทยโบราณ และมีการสนับสนุนต่อเนื่อง

๕.๔.๒ กำหนดแผนกลยุทธ์ และยุทธศาสตร์ให้กับศูนย์เยาวชนทุกแห่ง เพื่อให้มีการพัฒนาแนวทางการสร้างองค์ความรู้ วิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ อย่างต่อเนื่อง ประชุมชี้แจง ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องรับทราบ และเข้าใจนโยบาย และถือเป็นแนวปฏิบัติ

๕.๕ ความพร้อมด้านข้อมูล วัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่

วางแผน จัดเตรียม ค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม จัดซื้อ วัสดุ พร้อมอุปกรณ์ ที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างองค์ความรู้ วิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ พร้อมทั้งร่วมกันพัฒนาหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

๕.๖ เนื้อหา/คุณภาพของหลักสูตร

การพัฒนาแนวทางการสร้างองค์ความรู้ วิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ เนื้อหา สาระ ยึดโยงกับวัฒนธรรมของอาเซียนด้วย

๕.๗ งบประมาณ

การจัดสรรดำเนินการ ใช้เงินงบประมาณและนอกงบประมาณ เพื่อสนับสนุนแนวทางการสร้างองค์ความรู้ วิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ อย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยภายนอก หมายถึง ตัวแปรที่อยู่ภายนอกระบบ ของศูนย์เยาวชน

กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๓๗ แห่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การเรียน การสอน จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรในชุมชน เข้าให้ความช่วยเหลือ ในลักษณะจัดตั้ง ชมรม พลเมืองจิตอาสากรุงเทพมหานคร เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่

๕.๘ ความร่วมมือจากชุมชน หมายถึง การเข้าร่วมประชุม เสนอแนะ แนวทางในการร่วมกันอนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปกรรมไทยโบราณ

๕.๙ ความร่วมมือจากศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร ทั้ง ๓๗ แห่ง หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ภายในศูนย์เยาวชนที่เกี่ยวข้อง ในการเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอแนะแนวทางการทำงาน

๕.๑๐ ความร่วมมือจากโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครใน ที่มีความรู้ ความชำนาญ ในเรื่องศิลปกรรมไทยโบราณ เป็นตัวช่วยในการขับเคลื่อน สร้างความพร้อมในการทำงาน โดยร่วมคิด วิเคราะห์ วางแผน ตัดสินใจ ลงทรัพยากร ร่วมดำเนินการ รับผิดชอบการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมติดตามประเมินผล และรักษาไว้ให้ยั่งยืน

๖.ภารกิจที่ดำเนินการ

การสร้างแนวทาง การสร้างองค์ความรู้ ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ และร่วมกันอนุรักษ์ พร้อมออกเผยแพร่ หลักสูตรการสอนตามศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร ทั้ง ๓๗ แห่ง ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ทั้ง ๕๐ สำนักงานเขต ต้องได้รับความรู้ ความเข้าใจ ความหวงแหน ในศิลปกรรมไทยโบราณ ให้ตระหนักถึง เป็นมรดกล้ำค่าของชาติ

ขั้นที่ ๑ วางแผน สืบค้นหาข้อมูล แนวทางการสร้างองค์ความรู้ ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วางแผน โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ ในเบื้องต้น

๑.๑ จัดทำโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการวางแผน แนวทางการสร้างองค์ความรู้ ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ โดยนำร่องในศูนย์เยาวชนทุ่งครุ เป็นอันดับแรก

๑.๒ กำหนดผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ภาคชุมชน หน่วยงานสังกัดโรงเรียนกรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕๐ เขต ๔๓๘ โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ เชิญผู้เชี่ยวชาญจากทุกภาคส่วน เพื่อเป็นเครือข่ายในการร่วมกันอนุรักษ์และเผยแพร่ ศิลปกรรมไทยโบราณ มาเป็นที่ปรึกษาโครงการ และเป็นวิทยากร โดยจัดทำหนังสือเชิญ และตอบรับการเข้าร่วมโครงการ

๑.๓ แต่งตั้งคณะทำงาน กำหนดแนวทางในการจัดทำ แนวทางการสร้างองค์ความรู้ ช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ เพื่อกำหนดกรอบภารกิจ และชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ

๑.๔ จัดอบรมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนัก ในการมีส่วนร่วมกันอนุรักษ์และเผยแพร่ให้กับผู้เข้าร่วมเป็นคณะทำงาน พร้อมจัดทำเอกสารเผยแพร่ ความรู้ และให้คำแนะนำ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ สำหรับใช้เป็นคู่มือ หรือเป็นเอกสารประกอบการสอน และเผยแพร่

๑.๕ จัดประชุม ระดมความคิดคณะทำงาน ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา แนวทางการพัฒนาทิศทางในการดำเนินงาน ตามบริบทของศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร ร่วมกำหนดแผนงาน แผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ในการอนุรักษ์และเผยแพร่ จัดทำปฏิทินการมีส่วนร่วมที่ชัดเจน โดยกำหนดกรอบการปฏิบัติงาน กรอบของเวลา สถานที่ และกิจกรรมอย่างชัดเจน พร้อมทั้งสรุปภาพรวมจัดทำรายงานข้อมูลได้

ขั้นที่ ๒ ขั้นการปฏิบัติงาน ร่วมดำเนินการเผยแพร่ อบรม ในศูนย์เยาวชน กรุงเทพมหานครทั้ง ๓๗ แห่ง และมีการวัดประเมินผล ตามกระบวนการ ดังนี้

๑) การสืบค้นหา รวบรวมเนื้อหา แนวทางการสร้างองค์ความรู้ วิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ

๒) การวิเคราะห์จัดแบ่งหมวดหมู่ วิชาช่างสิบหมู่ อย่างเป็นระบบ

๓) กำหนดเนื้อหา ความสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินงาน

๔) การนำออกเผยแพร่ และการอนุรักษ์ ไปสู่บุคคลภายนอก

๕) การปรับปรุง แนวทางการสร้างองค์ความรู้ให้พัฒนายิ่งขึ้น

ขั้นที่ ๓ ขั้นทบทวน การติดตาม ประเมินผล มีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความรู้ ติดตาม ประเมินผล ตรวจสอบ ร่วมกันแต่งตั้งคณะทำงาน ติดตาม และประเมินผล ตามแนวทางมาตรฐานเดียวกัน เพื่อกำหนดกรอบภารกิจ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการคณะทำงานติดตามประเมินผล ร่วมกันพิจารณา ประเมินเอกสารแนวทางการสร้างองค์ความรู้ วิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ การเผยแพร่ ตรวจสอบคุณภาพถูกต้องตามหลักเกณฑ์ เผยแพร่และอนุรักษ์เพียงใด หากพบข้อบกพร่อง ผิดพลาด จะได้ดำเนินการปรับปรุง แก้ไข ก่อนที่จะนำไปปฏิบัติจริง พร้อมทั้งจัดทำรูปเล่มและสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ต่างๆ ที่สมบูรณ์

ติดตามการใช้แนวทางการสร้างองค์ความรู้ วิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ โดยการนำเสนอผลการติดตามประเมินผล การใช้หลักสูตรการสอน การเผยแพร่ การอนุรักษ์ ข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการปรับปรุง แก้ไข ปัญหาต่อไปอย่างน้อยทุก ๑ ปีงบประมาณ

๗. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

- ๗.๑ ผู้บริหาร สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว
- ๗.๒ ผู้บริหารกองนันทนาการ
- ๗.๓ ผู้บริหารกองวัฒนธรรม
- ๗.๔ หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาศูนย์เยาวชน ๑ และ ๒
- ๗.๕ นักวิชาการศูนย์เยาวชนชำนาญการ ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าศูนย์เยาวชนทุ่งครุ

๘. ระยะเวลาดำเนินการ

เดือน ตุลาคม ๒๕๕๗ – กันยายน ๒๕๕๘

๙. แนวทางการประเมินผล

- ๙.๑ ตัวชี้วัดความสำเร็จ
  - ๙.๑.๑ สามารถจัดทำแนวทางการสร้างองค์ความรู้ วิชาช่างสิบหมู่ ศิลปกรรมไทยโบราณ ได้สมบูรณ์เพื่อออกเผยแพร่ได้สำเร็จตามเป้าหมาย
  - ๙.๑.๒ ผู้รับผิดชอบในศูนย์เยาวชน มีความรู้ ความเข้าใจ ในวิชาช่างสิบหมู่ เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๘๐
    - ๙.๑.๓ ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร ทั้ง ๓๗ แห่ง ร่วมกันอนุรักษ์และเผยแพร่ตามแนวทางที่มีมาตรฐานเดียวกัน ผู้เข้ารับการอบรม มีทักษะการทำงาน ช่างสิบหมู่ ได้จริง และตระหนัก ห่วงแหน คุณค่าศิลปกรรมไทยโบราณ
    - ๙.๒ วิธีการการประเมินผล ประเมินผลสำเร็จของผู้เข้ารับการอบรม มีทักษะและความรู้ด้านวิชาชีพช่างสิบหมู่ ทำได้จริง รู้ขั้นตอนการทำทุกอย่าง มีความรัก ความห่วงแหน มีความพึงพอใจ ในศิลปกรรมไทยโบราณ
    - ๙.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล แบบทดสอบ ภาคทฤษฎีและปฏิบัติ Pretest – Posttest (ก่อนและหลัง)

๙.๔ นำรูปเล่มรายงานการศึกษาออกเผยแพร่ ศูนย์เยาวชนทั้ง ๓๗ แห่ง โรงเรียนสังกัด กทม.ทั้ง ๔๓๘ โรงเรียน สภาวัฒนธรรมเขตทั้ง ๕๐ สำนักงานเขต และลงเว็บไซต์ของสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว ห้องสมุดของกรุงเทพมหานครทุกแห่ง ห้องสมุดศิลปะทุกแห่ง และหอสมุด แห่งชาติ เพื่อประชาสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกทั่วไป

๑๐. ข้อเสนอแนะ

๑ จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริม ความรู้ ความเข้าใจ และการกระตุ้นให้เด็ก เยาวชน ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ตระหนัก และเห็นคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมไทยโบราณ โดยเน้นให้ ความรู้ คู่ลงมือปฏิบัติจริง ในศูนย์เยาวชนทุกแห่ง

๒ ประชาสัมพันธ์ วิชาช่างสิบหมู่ลงในเว็บไซต์ สื่อประชาสัมพันธ์ ของกรุงเทพมหานคร และสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่อง
